

PAWEŁ KALETA
Katedra Norm Ogólnych i Kościelnego Prawa Majątkowego KUL

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
„II SYNOD PLENARNY A SYNODY DIECEZJALNE”
KATOWICE, 8-10 WRZEŚNIA 2014

W dniach 8-10 września 2014 r. w Wyższym Seminarium Duchownym w Katowicach odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa, której temat brzmiał: „II Synod Plenarny a synody diecezjalne”. Jej organizatorami byli: Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Kuria Metropolitalna Archidiecezji Katowickiej, Towarzystwo Naukowe KUL, Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL.

Uroczystego otwarcia dokonał Metropolita Katowicki ks. abp dr Wiktor Skworec, ks. prof. zw. dr hab. Józef Krukowski (prezes Stowarzyszenia Kanonistów Polskich) oraz ks. dr hab. Mirosław Sitarz, prof. KUL. W swoich wystąpieniach mówcy podkreślili, że piętnastoletnia rocznica ukończenia obrad II Synodu Plenarnego jest dobrą okazją do wspólnej refleksji na temat transformacji „wniosków i postulatów” na język norm prawa synodalnego Kościołów partykularnych w Polsce, z uwzględnieniem aktualnych potrzeb i wskazań papieża Franciszka, zawartych zwłaszcza w adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium*. Po uroczystym otwarciu ks. prof. dr hab. Józef Krukowski wręczył dyplomy honorowe ks. bp. dr. hab. Arturowi Mizińskiemu, prof. Jean-Paul Durandowi OP, ks. inf. dr. Ireneuszowi Skubisiowi oraz ks. prof. zw. dr. hab. Edwardowi Góreckiemu.

Konferencja składała się z sześciu sesji tematycznych, podczas których ogłoszono 15 referatów. Pierwszej sesji przewodniczył ks. bp dr Stanisław Stefanek (biskup senior diecezji łomżyńskiej). Jako pierwszy wystąpił prof. Durand OP (Instytut Katolicki w Paryżu) z referatem pt. „Synodalność w Kościołach partykularnych. Podstawy teologiczne i aplikacje prawne”. Omawiając znaczenie synodu w Kościele, prelegent wskazał, że Kościół w swym działaniu jest synodalny, ale nie jest on koncyliarystyczny, ponieważ pełni Kościół skłania się na prymacie papieża. Wskazał, że początkowo pojęcia „sobór” i „synod” były synonimami, następnie zaczęto rozróżniać je od siebie. Podkreślił również, że

synod diecezjalny korzysta ze specyfiki soborowości. Jednak nie należy mylić celu synodu diecezjalnego z celem soboru powszechnego.

Ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski z UKSW w Warszawie wygłosił referat nt. „Charakterystyka i ocena synodów plenarnych i synodów diecezjalnych w Polsce współczesnej”, w którym prelegent stwierdził, że Sobór Watykański II ukształtował duszpasterski model synodów diecezjalnych. Od jego ukończenia odbył się w Polsce jeden Synod Prowincjalny Metropolii Krakowskiej (1975-1983) oraz 33 synody diecezjalne. Zauważył też, że jeszcze w siedmiu diecezjach w Polsce synody diecezjalne nie odbyły się. Oceniając II Synod Plenarny stwierdził, że Kościół w Polsce przeszedł przez transformację z ustroju socjalistycznego na ustrój demokratyczny. Po takich przemianach Kościół w Polsce musiał na nowo określić swoją misję i właściwą hierarchię wartości chrześcijańskich. Podsumowując dotychczasowe synody diecezjalne stwierdził, że w synodalnych statutach występują błędy techniki prawodawczej. Niektóre przepisy prawne znajdują się w instrukcjach lub w regulaminach synodów, a treść statutu jest zbyt obszerna lub występuje dosłowne kopiowanie kanonów Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Prelegent wyjaśnił również, że prawodawca kościelny nie używa pojęcia „synod duszpasterski”, dlatego należy uznać, że każdy synod diecezjalny jest synodem duszpasterskim, ponieważ w jego powstanie angażuje się cała wspólnota diecezjalna.

Sesji II przewodniczył ks. dr hab. Piotr Stanisławski, dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL. Jako pierwszy zabrał głos ks. prof. M. Sitarz, który wygłosił referat pt.: „Podstawowe zasady obowiązujące w sprawowaniu władzy ustawodawczej biskupa diecezjalnego”. Prelegent podkreślił, że biskup diecezjalny władzę ustawodawczą może sprawować na dwa sposoby: na synodzie i poza nim poprzez dekrety wykonawcze. Podkreślił, że do podstawowych zasad obowiązujących w sprawowaniu władzy ustawodawczej należy: troska o zbawienie dusz, uszanowanie prawa, uwzględnienie kontekstu oraz dobro wspólne. Wskazał, że do kryteriów obowiązujących w pełnieniu zadań ustawodawczych należy między innymi: charakter personalny, autonomia oraz podległość władzy wyższej. Jako postulat, prelegent wskazał powołanie organu pomocniczego w formułowaniu prawa przy Konferencji Episkopatu Polski.

Kolejnym mówcą był ks. bp dr hab. Artur Miziński. Jego referat dotyczył „Obowiązków i uprawnień katolików świeckich w życiu gospodarczym i politycznym”. Ksiądz Biskup ukazał odrębność Kościoła od wspólnoty gospodarczej. Dodał, że statuty II Polskiego Synodu Plenarnego określają, aby wierni w życiu gospodarczym kierowali się dobrem wspólnym, zasadą pomocniczości i solidarności, zwłaszcza wobec ubogich. Wskazał również, że istnieje potrzeba uprawiania polityki opartej na katolickiej nauce społecznej. Katolicy mają również prawo tworzyć organizacje partyjne, ale Kościół nie może być identyfikowany z żadną z nich.

Referat nt. „Obowiązki i uprawnienia małżonków katolickich” został wygłoszony przez ks. dra hab. Andrzeja Pastwę, prof. UŚ. Prelegent wyjaśnił, że Kościół domowy jest centrum komunii i jest sanktuarium życia. Idee Kościoła domowego są paradygmatem współczesnej identyfikacji obowiązków i uprawnień małżonków katolickich. Autor pod-

kreślił, że do obowiązków i uprawnień małżonków katolickich należy: uczestnictwo w Eucharystii, modlitwa oraz świętowanie niedzieli.

Podsumowaniem drugiej sesji była dyskusja dotycząca podjętych tematów. Ks. dr Waldemar Gałązka (oficjał Sądu Biskupiego w Sandomierzu) odniósł się *ad vocem* do oceny synodów diecezjalnych. Stwierdził, że obowiązujące synody diecezjalne nie są adresowane do konkretnej diecezji. Statuty i instrukcje synodalne są często kopiowane i nie ma w nich prawdziwego odniesienia do sytuacji w diecezji. Dodał, że wielość dekretów sprawia, iż praktycznie nie są one realizowane.

Sesji III przewodniczył ks. bp Antoni Dziemianko, biskup diecezji pińskiej. Pierwszą prelekcję pt. „Zadanie nauczycielskie Kościoła – przepowiadanie Słowa Bożego”, wygłosił ks. prof. zw. dr hab. Józef Krukowski (UKSW/KUL). Mówca podkreślił, że biskupi oddziałują na życie gospodarcze pośrednio, natomiast katolicy bezpośrednio. Dlatego też obowiązkiem Kościoła jest wypowiadanie się zarówno w sprawach gospodarczych, jak i politycznych. Prelegent dodał, że naczelnym zadaniem II Synodu Plenarnego było rozeznanie sytuacji Kościoła w Polsce.

Kolejny referat został poświęcony zadaniom i formom działalności misyjnej Kościoła na szczeblu diecezji i parafii, który został wygłoszony przez ks. bp. dr. Krzysztofa Nitkiewicza, biskupa sandomierskiego. Według jego badań, stwierdza się wzrost misjonarzy świeckich, co dowodzi o świadomości misyjnej wśród Ludu Bożego. Autor w swoim wystąpieniu podkreślił, że Kościół jest z natury misyjny i to prawo Kościoła jest prawem wrodzonym. W dalszej części wyjaśnił, że celem głoszonych misji jest zaszczepienie każdej osoby w Chrystusa.

Ks. dr hab. Wojciech Necel (UKSW/WSD Poznań) wygłosił referat pt.: „Zadania duszpasterskie wobec emigracji”. Wskazał w nim, że ruch emigracyjny ma podłoże socjologiczne. Polska staje się również krajem imigracji. W dalszej wypowiedzi podkreślił, że na rodzicach spoczywa obowiązek wychowania dzieci w wierze katolickiej. Emigracja sprzyja powstawaniu w rodzinach tzw. zjawiska „eurosierot”. Dodał, że duszpasterze powinni przypominać wiernym o zagrożeniach związanych z emigracją, ale też duchowo wspomóc rodziny przebywające na obczyźnie.

Po wystąpieniach odbyła się dyskusja, w której głos zabrał ks. dr hab. Arkadiusz Domaszk (UKSW), zadając pytanie: czy Konferencja Episkopatu Polski ma pomysł na imigrantów? W odpowiedzi ks. bp Krzysztof Nitkiewicz podkreślił, że jest to ważne pytanie, jednak nie słyszał o podjętych inicjatywach. To pytanie przedłożył na posiedzeniu Konferencji Episkopatu Polski. Kolejne pytanie zadał dr Piotr Zamelski (Politechnika Opolska), jakie obecnie kraje uznaje się za tereny misyjne? W odpowiedzi ks. bp Nitkiewicz stwierdził, że papież Pius XI podzielił kompetencje dotyczące terenów misyjnych pomiędzy Kongregacją ds. Kościołów Wschodnich a Kongregacją ds. Ewangelizacji Narodów, miało to miejsce w 1938 r. Do naszych czasów kompetencje te były wielokrotnie zmieniane. Trudno jest dokładnie wskazać, które tereny przynależą do której kongregacji.

Sesji IV przewodniczył ks. prof. dr hab. Henryk Stawniak (dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie). Jako pierwszy referat wygłosił ks. dr hab. Dariusz Walencik, prof. UO, na temat: „Regulacje prawne dotyczące spraw majątkowych i pot-

rzeb finansowych instytucji kościelnych w prawie kanonicznym i w prawie polskim”. Sprawy majątkowe zostały uregulowane w V księdze KPK/83 i uszczegółowione w synodach diecezjalnych, natomiast w prawie polskim kwestie finansowe obok ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej stanowią treść ustaw szczegółowych. Odnośnie do prawodawstwa synodalnego zauważył, że wiele przepisów dotyczących spraw majątkowych zostało błędnie zapisanych w instrukcjach i w regulaminach. Brak określonych sankcji w przepisach powoduje, że trudno jest stwierdzić, czy dany przepis ma charakter fakultatywny czy obligatoryjny. Podkreślił, że prawo partykularne winno być uszczegółowieniem KPK/83. Nieporozumieniem jest, kiedy przepisy synodalne powielają przepisy kodeksowe. Synod jest właściwym miejscem do aktualizacji przepisów prawnych obowiązujących w diecezji.

Kolejnym prelegentem był dr hab. Paweł Sobczyk (UKSW), który wygłosił prelekcję na temat: „Katechizacja dzieci i młodzieży w parafii a nauczanie religii w szkołach”. We wstępie wyjaśnił pojęcia: katechezy i religii, dodając, że nie są one synonimami. Jednak zauważył, że w dokumentach kościelnych nauczanie religii należy traktować jako formę katechezy. Dodał równocześnie, że nauczanie religii w szkole nie wyczerpuje w pełni zadań stawianych katechezie i domaga się uzupełnienia poprzez katechezę rodzinną.

Po dyskusji odbyła się Eucharystia w archikatedrze pw. Chrystusa Króla w Katowicach. Następnie miało miejsce walne zebranie Stowarzyszenia Kanonistów Polskich.

Dnia 10 września 2014 r. odbyła się sesja V, której przewodniczył prof. dr hab. Stanisław Leszek Stadniczeńko (UO). Pierwszy referat w tej sesji wygłosił ks. prof. dr hab. Zbigniew Janczewski (UKSW) nt. „Zadania uświęcania – sprawowanie sakramentów (z wyjątkiem małżeństwa)”. Prelegent podkreślił, że do udzielenia sakramentu chrztu św. małego dziecka powinni być odpowiednio przygotowani rodzice i chrzestni. W przygotowaniu do sakramentu bierzmowania wierni świeccy powinni pomagać katechetom i duszpasterzom. Odnośnie do Eucharystii należy zadbać o stałe posługi akolity i lektora. Komunia św. winna być udzielana doustnie.

Ks. dr hab. Piotr Majer, prof. UPJPII, wygłosił prelekcję pt. „Pozostałe akty kultu Bożego”. Do nich należą sakramentalia i błogosławieństwa. Przypomniał, że biskup nie jest uprawniony do wydawania ksiąg liturgicznych, w związku z tym nie należy korzystać z agend liturgicznych, ale z obrzędów błogosławieństw zatwierdzonych przez Stolicę Apostolską. Odnośnie do egzorcyzmów stwierdził, że może ich udzielić ksiądz egzorcysta ustanowiony przez biskupa diecezjalnego. Dodał, że synody powinny określić dyscyplinę w sprawie prowadzenia modlitw o uzdrowienie.

„Miejsca i czasy święte” były tematem wygłoszonym przez ks. prof. zw. dra hab. Tomasza Rozkruta (UPJPII). Autor podkreślił znaczenie takich miejsc świętych, jak sanktuarium czy cmentarz. Przypomniał również uchwałę II Synodu Plenarnego, która dotyczyła zachowania 1,5 godzinnego odstępu między mszami.

Po zakończonej sesji odbyła się dyskusja. Dr Piotr Zamelski (UO) zadał pytanie, ile kościoł może mieć tytułów? Ks. dr hab. Piotr Majer odpowiedział, że zgodnie z dekretem Kongregacji Kultu Bożego, starsze kościoły, które miały 2 tytuły, mogą je zachować, natomiast na przyszłość nie można ustanawiać podwójnych tytułów kościołów. Można ubie-

gać się o indult o dołączenie drugiego tytułu. Podobnie, nie można zmienić tytułów już nadanych.

Ostatniej sesji przewodniczył ks. prof. dr hab. Edward Górecki (PWT we Wrocławiu). Tematem pierwszej prelekcji była „Dyscyplina duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego”, którą wygłosił ks. dr hab. Józef Wroceński, prof. UKSW. Prelegent wyjaśnił, że każdy kapłan, czy to diecezjalny czy zakonny, działa *in persona Christi*. Kapłan nie może realizować swej posługi bez jedności z Chrystusem. Omówił również dyscyplinę dotyczącą życia wewnętrznego, apostołskiego i wspólnotowego duchowieństwa.

Dr Michał Poniatowski (UKSW) wygłosił referat pt. „Formy działalności charytatywnej Kościoła na szczeblu diecezjalnym i parafialnym”. Podkreślił, że do 2012 r. istniała luka w prawie dotycząca działalności charytatywnej. Jednak papież Benedykt XVI wskazał, że jest to fundament działalności Kościoła.

Na zakończenie konferencji zabrał głos ks. prof. dr hab. Józef Krukowski, prezes Stowarzyszenia Kanonistów Polskich. Podziękował wszystkim zebranych uczestnikom za udane obrady. Wyraził nadzieję, że konferencja ta przyczyni się do właściwego rozumienia synodów diecezjalnych i będzie źródłem ożywienia synodalności w Kościele.